

Сања Марјановић,
Асистент Правног факултета,
Универзитет у Нишу

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ ЧЛАНАК

UDK: 341.96:347.615](497.11)

Рад примљен: 09.10.2013.

Рад прихваћен: 13.11.2013.

МЕЂУНАРОДНА НАДЛЕЖНОСТ ЗА СПОРОВЕ О ИЗДРЖАВАЊУ У МЕЂУНАРОДНОМ ПРИВАТНОМ ПРАВУ СРБИЈЕ DE LEGE LATA И DE LEGE FERENDA¹

Апстракт: У материји издржавања у међународном приватном праву Србије тренутна ситуација је специфична. С једне стране, још увек важе норме о надлежности Закона о решавању сукоба закона са прописима других земаља, а, с друге стране, колизионе норме овог закона су дерогирани новим међународним извором – Хашким протоколом о меродавном праву за обавезе издржавања. Стога је неопходно испитати функционисање важећих норми о надлежности у периоду до доношења новог закона о међународном приватном праву, чему је чланак посвећен.

Кључне речи: издржавање, међународна надлежност, ЗРСЗ, Нацрт ЗМПП.

1. Увод

Генерално посматрано, домаће међународно приватно право се данас налази у посебној ситуацији – ситуацији ишчекивања. Наиме, с једне стране, још увек је на снази Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља (ЗРСЗ)², израђен за потребе једног другог времена и у складу са тадашњим развојем међународног приватног права. Његов успех је у односу на највећи број других домаћих закона неспоран, о чему

sanjamarjan@yahoo.com

1 Овај чланак је резултат рада на пројекту „Заштита људских и мањинских права у европском правном простору“ Правног факултета у Нишу који подржава Министарство просвете и науке Републике Србије (евиденциони број 179046).

2 *Сл. лист СФРЈ* 43/82, 72/82 и *Сл. лист СРЈ*, 46/96.

сведоче две чињенице. Најпре, да у Србији важи већ 30 година, а потом и да је један од ретких закона СФРЈ који су преузеле новонастале државе и који у већини од њих и данас важи.³ С друге стране, у току је рад на Нацрту новог Закона о међународном приватном праву (Нацрт),⁴ као резултат потребе да се систем домаћег међународног приватног права осавремени у складу са новинама у упоредном међународном приватном праву, у међународном приватном праву ЕУ и у појединим конвенцијама донетим у оквиру Хашке конференције за међународно приватно право. Поред тога, творци Нацрта су у погледу појединих питања ишли корак испред свог времена. Наиме, услед крутости уобичајених законских решења или правних празнина, приватни субјекти понекад не могу да своје односе уреде на задовољавајући начин. У том смислу, Нацрт доноси одређене новине и то за она питања поводом којих у упоредном праву још увек преовлађују конзервативна схватања.⁵ Најзад, и приступање Србије новим хашким конвенцијама о међународном приватном праву такође представља разлог да се размотре одредбе Нацрта, као и решења ЗРСЗ-а.

Када је реч о издржавању, одређени разлози утичу да се преиспитају норме о надлежности ЗРСЗ-а, која су временом у знатној мери постала анахрона. Наиме, основи надлежности су недовољно широко постављени, тако да понекад, иако је странка фактички довољно повезана са Србијом, домаћи суд углавном не може одлучивати, а да не посегне за прекомерном надлежношћу (2). Поред тога, Србија је недавно ратификовала Хашки протокол о меродавном праву за обавезе издржавања (Протокол),⁶ што је наметнуло и питање корелације његових колизионих норми са нормама о надлежности ЗРСЗ-а (3). Најзад, осим разматрања наведених проблема, циљ овог чланка је и да укаже на развој система издржавања *de lege ferenda* (4), укључујући и проблем надлежности у двостраним уговорима који уређују ову материју (5).

3 Словенија је прва донела нови закон 1999. године, а 2007. године и Македонија. ЗРСЗ још увек важи у Србији, Босни и Херцеговини, Црној Гори и Хрватској. Што се тиче Црне Горе, предлог новог закона је тренутно у скупштинској процедури. Хрватска, пак, у очекивању усвајања закона, још увек примењује ЗРСЗ у делу који није покривен међународним приватним правом ЕУ универзалног карактера. Међутим, ситуација у Босни и Херцеговини је деликатнија с обзиром на однос надлежности Федерације и Републике Српске, а у делу теорије је сугерисано и да би требало сачекати решења закона Србије и Хрватске ради усклађивања са њима. О томе Шаула, 2011: 91-100.

4 <http://arhiva.mpravde.gov.rs/cr/news/vesti/zakon-o-medjunarodnom-privatnom-pravun-radna-verzija.html>

5 Нпр. одредбе Нацрта о личном имену.

6 *Сл. гласник РС - Међународни уговори*, 1/2013.

2. Основна решења ЗРСЗ-а

Норме о надлежности за спорове о издржавању ЗРСЗ-а заснивају се, традиционално, на пребивалишту и држављанству, који се у зависности од категорије поверилаца или врсте издржавања, примењују самостално или у различитим комбинацијама. Поред тога, основ надлежности може бити и имовина дужника у Србији, при чему се овај критеријум примењује на све врсте издржавања. Укратко, надлежност домаћег суда може бити заснована:

1. За *све* спорове о издржавању, према: а) пребивалишту туженог у Србији (општа надлежност, чл. 46 ст. 1)⁷ и б) постојању имовине у Србији из које се може наплатити издржавање (посебна надлежност, чл. 68);

2. За издржавање *деце*, поред основа наведених *ad 1*, још и према: а) пребивалишту детета као тужиоца (посебна надлежност, чл. 67 ст. 1 тач. 1); или, б) заједничком српском држављанству тужиоца и туженог без обзира где имају пребивалиште (посебна надлежност, чл. 67 ст. 1 тач. 2); или, в) српском држављанству детета као малолетног тужиоца (посебна надлежност, чл. 67 ст. 1 тач. 3);

3. За издржавање између (*бивших*) *супружника*, поред основа наведених *ad 1*, и према: а) српском држављанству тужиоца са пребивалиштем у Србији (посебна надлежност, чл. 67 ст. 2); или б) пребивалишту тужиоца у Србији „у тренутку суђења“, ако је последње заједничко пребивалиште супружника било у Србији (посебна надлежност, чл. 67 ст. 3), и напослетку

4. За *остале врсте издржавања*, поред основа наведених *ad 1*, и према српском држављанству тужиоца који има пребивалиште у Србији (посебна надлежност, чл. 67 ст. 2).

Посматрано из угла савременог међународног приватног права, примедбе се, пре свега, односе на критеријуме држављанства и имовине. Наиме, оба критеријума су за питање издржавања у теорији већ дуже време на лошем гласу, оцењени као прекомерни.⁸ Штавише, у међународном приватном праву Европске уније, држављанство тужиоца и у одређеној мери форум имовине доспели су на *црну* листу критеријума прекомерне надлежности генерално.⁹

7 Боравиште туженог у Србији је искључено за спорове о издржавању. Dika, Knežević, Stojanović, 1991: 227.

8 Martiny, 1994: 254 и Duncan, 2004: 90.

9 Видети Анекс I Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, која је првобитно уређивала и надлежност за спорове о издржавању.

Критеријум *држављанства* заснива се на тежњи ка заштити домаћих држављана, што је неспорно био један од циљева у време доношења ЗРСЗ-а.¹⁰ Ово утолико пре ако се има у виду да је највећи број спорова из породичних односа мешовитог карактера (између домаћег и страног држављанина). Међутим, савремено међународно приватно право се, генерално, све више окреће заштити *свих лица који живе у истој држави*, без обзира на држављанство.¹¹ То је посебно изражено у области породичних односа, док, у погледу статуса, држављанство још увек задржава примат.

Када је реч о *имовини у Србији* као критеријуму надлежности, он би, уз додатне услове, могао бити прихватљив за имовинскоправне захтеве (иако тада благо прекомеран), али не и у материји издржавања. Другим речима, иако је и природа обавезе издржавања имовинскоправна и подразумева постојање дужничко-поверилачког односа, она је ипак специфична будући да њен правни основ није ни уговор ни штета, већ породичноправни однос. Истини за вољу, форум имовине у материји издржавања и данас предвиђају поједина законодавства.¹² Углавном је реч о државама које не прописују довољно широке основе надлежности, те услед тога прибегавају овом критеријуму. Исто важи и за ЗРСЗ. Насупрот томе, Србија има прилику да новим системом међународног приватног права, чије су норме о надлежности довољно широке, уклони овај критеријум из материје издржавања.

Поред држављанства и имовине, веза са надлежношћу суда Србије може се остварити преко пребивалишта било као основа опште (чл. 46 ст. 1 ЗРСЗ) или посебне надлежности (чл. 67 ст. 1 тач. 1. и чл. 67 ст. 2 и 3). Ипак, постоје ситуације које овај критеријум не обухвата, а веза туженог или тужиоца са Србијом је довољна да оправда заснивање надлежности домаћег суда. С једне стране, реч је о странцима који живе у Србији и имају уобичајено боравиште код нас, али не увек и пребивалиште због строгих услова Закона о странцима.¹³ Типичан пример су кинески држављани. С обзиром

10 Примат држављанства, утемељен још Манђинијевим учењем, дубоко се укоренио у наш систем, потпомогнут и чињеницом да је Србија (као и некада СФРЈ) емиграциона држава. Међутим, последњих година све је више странаца који живе у Србији, тако да првобитна идеја ЗРСЗ-а више ни из тог разлога није адекватна. О идејама ЗРСЗ-а Станивковић, Живковић, 2013: 87.

11 Томе у прилог иду и модерне конвенције донете у оквиру Хашке конференције за међународно приватно право у материји међународног *породичног* права.

12 Од новијих кодификација, нпр. Закон о међународном приватном праву Украјине (2005) и Закон о грађанском судском поступку Литваније (2002). За Украјину Dovgert, 2005: 159. За Литванију Mikelenas, 2005: 179.

13 Чл. 37 и 74 ст. 2 Закона о странцима, *Сл. гласник РС*, 97/2008.

да уобичајено боравиште представља центар животних интереса једног лица,¹⁴ надлежност домаћег суда би била оправдана у овим случајевима, без обзира на непостојање пребивалишта у Србији. Упркос томе, према ЗРСЗ-у, у овој ситуацији судија мора да посегне за критеријумом имовине туженог као јединим могућим (чл. 68 ЗРСЗ). Тиме, пак, надлежност постаје прекомерна. Дакле, да би домаћи суд могао *редовно* да одлучује о издржавању и у овим ситуацијама, неопходно је увођење уобичајеног боравишта туженог и повериоца као критеријума надлежности. На тај начин домаћи суд може одлучивати и када је поверилац тај који тужи, али и када дужник покреће поступак за измену одлуке о издржавању.

Критеријуму уобичајеног боравишта туженог се нема шта замерити зато што, као и пребивалиште, почива на принципу *actor sequitur forum rei*. С друге стране, ситуација са критеријумом уобичајеног боравишта повериоца је деликатнија. На први поглед, он представља дерогацију принципа *actor sequitur forum rei* и може се критиковати.¹⁵ Међутим, уобичајено боравиште

14 О дефиницији уобичајеног боравишта у Нацрту видети Живковић, 2013: 84 (фуснота 18). Међутим, судије би требало да буду посебно обазриве када је реч о утврђивању уобичајеног боравишта *детета*. Наиме, оно се не утврђује према истим критеријумима као када је реч о одраслом лицу. Напротив, они зависе од узраста детета. Основни би били: а) степен интегрисаности у друштвену и породичну средину, б) трајање и редовност боравка, в) услови и разлози за останак у одређеној држави, г) пресељење породице, д) држављанство детета, њ) место и услови похађања школе, е) познавање језика конкретне државе, и ж) породичне и друштвене везе детета у конкретној држави. Треба имати у виду да листа критеријума за утврђивање уобичајеног боравишта детета није коначна. Тако, намера родитеља има утицаја у зависности од узраста детета, па старије дете, тако, може имати и уобичајено боравиште независно од родитеља. Приликом утврђивања уобичајеног боравишта детета препоручљиво је следити чл. 3 Нацрта Закона о грађанскоправној заштити деце од незаконитог прекограничног одвођења и задржавања, као и одлуке Европског суда правде поводом примене *Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000*. Праксу је најједноставније пратити преко INCADAT базе Хашке конференције за међународно приватно право: www.incadat.com. У нашој литератури за приказ дела упоредне судске праксе Ђундић, 2004: 551-570. Од новије стране литературе посебно Bucher, 2003:150; McEleavy, 2012, 20-23; Schuz, 2012: 37.

15 Овај основ надлежност иако заступљен у упоредном праву, ипак нема универзални значај. Најпознатији пример су САД у којима је то чак противустанован критеријум надлежности јер се не заснива на довољној вези дужника и суда (*Due Process Clause*). Duncan, 2004: 90. Међутим, амерички Конгрес је деведесетих година покренуо иницијативу да се (бар када је реч о деци), заснивање надлежности за издржавање дозволи и на основу уобичајеног боравишта повериоца (*child-state jurisdiction*). Формирана је и Комисија о међудржавном издржавању деце (*Commission on Interstate Child Support*) која је израдила такав предлог. Упркос томе, Конгрес до данас није одговорио на препоруку Комисије. Spector, 2005: 65-67.

повериоца је критеријум који се заснива на другом, једнако легитимном принципу – *favor creditoris*. Он омогућава слабијој страни, а то је по правилу поверилац, привилегију да тужи „од куће“. На тај начин се поверилац, који тужи управо да би остварио своје егзистенцијалне потребе, штити од непотребних трошкова покретања поступка у иностранству. Поред тога, суд уобичајеног боравишта повериоца је у најбољој позицији да оцени потребе и околности у којима живи поверилац.¹⁶

С друге стране, када су у питању домаћи држављани на тзв. привременом раду у иностранству, одредбе о надлежности ЗРСЗ дозвољавају да српски суд одлучује и када веза преко пребивалишта није довољно изражена. Наиме, наши држављани, по правилу, задржавају пребивалиште у Србији уколико имају важећу личну карту, а истовремено стичу уобичајено боравиште у иностранству држави. Поред тога, често имају и двоструко пребивалиште и двоструко држављанство. У таквој ситуацији, може се поставити питање да ли је и тада надлежност нашег суда оправдана.¹⁷ Како се пребивалиште не поклапа са уобичајеним боравиштем, то значи да је у иностранству држави, а не у Србији, центар животних интереса наших држављана. Услед тога, пребивалиште се, као основ надлежности, а са њим и *општа надлежност*, заснива на *папирнатом пребивалишту* односно фикцији да ће се ова лица једном вратити у Србију. Слично томе, у оквиру *посебне надлежности*, повезаност која се остварује преко ЗРСЗ-а са домаћим судом темељи се врло често на везама које нису довољно фактички утемељене. Наиме, поред папирнатог пребивалишта, често је реч и о *папирнатом држављанству*. Оба ова основа би се могла назвати основима *прикривене* прекомерне надлежности.

На крају, проблем надлежности из ЗРСЗ-а могао би доћи до изражаја и уколико би Србија ратификовала Хашку конвенцију о међународном остваривању издржавања деце и других облика породичног издржавања из 2007. године (Конвенција 2007)¹⁸ пре ступања на снагу новог ЗМПП. С обзиром да се њена ратификација разматра,¹⁹ потребно је да законски

16 Martiny, 1994: 253.

17 Станивуковић, Живковић, 2013: 103-105.

18 *Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance*. До сада су је ратификовале четири државе: Албанија, Босна и Херцеговина, Норвешка и Украјина, а потписале ЕУ, САД и Буркина Фасо.

19 Савет за међународно приватно право Владе Републике Србије је јуна месеца 2013. године формирао комисију која треба да утврди потребу ратификације Конвенције 2007. Основни проблем због кога се ово разматра везан је за Њујоршку конвенцију о међународном остваривању алиментационих захтева у иностранству (*Сл. лист ФНРЈ – Међународни уговори и други споразуми*, 2/60), донету у оквиру УН. Најважнији

основи надлежности одговарају, што је више могуће, нормама о индиректној надлежности садржаним у Конвенцији 2007. Тим пре што ће њена ратификација омогућити превазилажење проблема дипломатског реципроцитета са државама са којима су случајеви издржавања најчешће повезани (пре свега у оквиру ЕУ).²⁰

Енумерација критеријума индиректне надлежности у вишестраним уговорима није тако честа (барем изван материје издржавања).²¹ Те норме говоре о томе да ће одлука државе уговорнице бити призната само ако је донета од стране суда који је своју надлежност засновао на једном од критеријума који је изричито наведен у самој конвенцији. Члан 20 Конвенције 2007 предвиђа следеће критеријуме: а) уобичајено боравиште туженог и тужиоца; б) прећутни пристанак туженог; в) атракцију надлежности за статусне и спорове о родитељском праву, под условом да надлежност за главни тужбени захтев није заснована само на држављанству једне од странака; г) уобичајено боравиште детета, под условом да је дужник живео са њим или га издржавао у тој држави; и д) писани пророгациони споразум сем за издржавање деце. Већ је на први поглед очигледно да критеријуми из ЗРСЗ не кореспондирају са побројаним основима индиректне надлежности. Проблем ће бити решен усвајањем новог закона.

разлози тичу се проблема у њеној практичној примени и решења која не пружају заштиту дужнику када покреће поступак за измену одлуке. Borrás, Degeling, 2009: 6 и Schmidt, 2000: 663-665.

20 Иако ЕУ још није ратификовала Конвенцију 2007, то се може очекивати у 2014. години. *Council Decision 2011/220/EU of 31 March 2011 on the signing, on behalf of the European Union, of the Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance*, OJ. L 93, 7.4.2011 и *Proposal for a COUNCIL DECISION amending Annexes II and III of Council Decision of 9 June 2011 on the approval, on behalf of the European Union, of The Hague Convention of 23 November 2007, on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance*, COM/2013/0035, Retrieved 10, August, 2013, from <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/document/COM20130035.do>.

21 Чл. 3 Хашке конвенције о признању и извршењу одлука о издржавању деце из 1958. године (*Convention of 15 April 1958 concerning the recognition and enforcement of decisions relating to maintenance obligations towards children*) и чл. 7 и 8 Хашке конвенције о признању и извршењу одлука о издржавању из 1973. године (*Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations*) предвиђају основе индиректне надлежности.

3. Корелација колизионих норми Протокола и норми о надлежности ЗРСЗ

Ступањем Протокола на снагу,²² поставило се и питање корелације норми о међународној надлежности и норми о меродавном праву за издржавање.²³ Наиме, њихов однос важан је, с једне стране, зато што су законске норме о меродавном праву за обавезе издржавања потпуно замењене Протоколом на основу принципа универзалне примене.²⁴ Другим речима, од дана када је Протокол ступио на снагу у међународном смислу, колиционе норме ЗРСЗ-а о издржавању су стављене *ad acta*. Насупрот томе, норме ЗРСЗ о међународној надлежности важе и даље. Проблема не би било да су важеће норме о надлежности и колиционе норме усаглашене на нивоу идеје једнаке заштите свих поверилаца који живе у истој држави.²⁵ Ипак, иако то није случај, свакако се не ради о пропусту ЗРСЗ-а. Наиме, 1982. године када је ЗРСЗ донет, није се ни могао наслутити правац развоја међународног приватног права, а још мање његово стварање у оквиру Европске уније. Штавише, ова ситуација није особена само за Србију. Поред наше државе, Протокол је ратификовала и Европска унија.²⁶ Државе чланице ЕУ, с једне стране, међусобно примењују основе надлежности из Регулative о надлежности, меродавном праву, признању, извршењу и сарадњи у материји издржавања (Регулатива),²⁷ који директно кореспондирају са колизионим нормама Протокола.²⁸ С друге стране, у односу на треће државе примењују своје националне норме о међународној надлежности, што ситуацију чини врло сличном оној у којој се тренутно налази међународно приватно право Србије у овој материји. Међутим, Србија има јединствену прилику да своје норме о надлежности *de lege ferenda* прилагоди колизионим нормама.

22 На основу чл. 25 Протокола, ступио је на снагу 1. августа 2013. године.

23 О Протоколу Бордаш, Ђундић, 2013: 133-153.

24 Чл. 2 предвиђа: „Овај протокол се примењује чак и ако је меродавно право државе нечланице.“

25 Vononi, 2006: 207-208.

26 Промена Статута Хашке конференције 2007. године омогућила је да чланство у овој међународној организацији не буде резервисано само за државе, већ и да Европска унија може бити њен члан, с обзиром да је реч о материји која спада у спољну надлежност ЕУ.

27 Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations, OJ L 7, 10.1.2009.

28 Чл. 15 Регулative гласи: „Меродавно право за обавезе издржавања одређује се на основу Хашког протокола...у државама чланицама обавезаним овим инструментом.“ У току рада на Предлогу Регулative, одустало се од првобитне идеје да њоме буду предвиђене посебне колиционе норме. Протокол не обавезује само Данску и Уједињено Краљевство, http://www.hcch.net/index_en.php?act=status.comment&csid=1065&disp=resdn.

Наиме, иако Протокол не уређује међународну надлежност, поједине колизионе норме су повезане са овим питањем било преко принципа *favor creditoris* или тако што се директно везују за надлежност. Тако, основни случајеви корелације норми о надлежности ЗРСЗ-а и колизионих норми Протокола могу чинити њихову симетрију пожељном (3.1) односно неопходном (3.2), али и сувишном (3.3).

3.1. Пожељна симетрија

Симетрија критеријума међународне надлежности и меродавног права је пожељна када се примењује основно решење Протокола – уобичајено боравиште повериоца (чл. 3). Дакле, ма о којој врсти издржавања се радило, фаворизација повериоца се врши на апстрактан начин, применом права уобичајеног боравишта повериоца.

Основна колизиона норма је, такође, инспирисана идејом да се најефикаснија заштита остварује у случајевима када је и надлежност заснована на уобичајеном боравишту повериоца.²⁹ Иако би примена домаћег права као последица поклапања критеријума надлежности и одређивања меродавног права обрадовала сваког судију, то не представља *raison d'être* овог решења.³⁰ Симетрија је пожељна зато што у том случају потребе сваког повериоца утврђује суд државе у којој он живи, у складу са актуелним животним стандардом.³¹ У односу на *привилеговане* повериоце, то ће, с једне стране, омогућити функцинисање уобичајеног каскадног система тј. супсидијарног везивања (уобичајено боравиште; *lex fori*; заједничко држављанство), а с друге, оцену потреба повериоца вршиће увек суд његовог уобичајеног боравишта, без обзира на то које ће од наведених права конкретно бити примењено. Иако уобичајено боравиште повериоца не треба схватити као обавезни основ надлежности, његова важност је несумњива ако се жели досегнути најефикаснији систем заштите повериоца *de lege ferenda*. Из тог разлога треба подржати решење предложено у Нацрту³² јер се њиме *начелно* пружа могућност овакве заштите, иако њено *практично* остварење зависи од воље повериоца будући да, по правилу, он бира суд коме подноси тужбу.

29 *Вопомі*, 2013: 31.

30 Али јесте супсидијарни циљ. *Вопомі*, 2013: 31.

31 У случају значајне диспропорције потреба повериоца и могућности дужника, коректив је супстанцијална одредба чл. 14 Протокола која предвиђа да се приликом одређивања износа издржавања увек узимају у обзир потребе повериоца и приходи дужника, као и свака накнада дата повериоцу уместо периодичних плаћања издржавања. Више Бордаш, Ђундић, 2013: 150 и Живковић, 2013: 91.

32 Нацрт предвиђа уобичајено боравиште повериоца (чл. 97 ст. 1 тач. а).

3.2. Неопходна симетрија

У односу на случај пожељне симетрије, веза између меродавног права и надлежности је још израженија преко одредаба Протокола које се директно везују за надлежност. Прва таква одредба чини симетрију неопходном, док је друга чини сувишном. У првом случају реч је о одступању од основне колизионе норме у корист уобичајеног боравишта дужника и важи само за *привилеговане повериоце*.³³

У овој ситуацији, до одступања од основне колизионе норме долази само ако *поверилац* подноси тужбу суду уобичајеног боравишта *дужника* (чл. 4 ст. 3). Тада је меродаван *lex fori* (уобичајено боравиште дужника). С обзиром да ЗРСЗ не предвиђа уобичајено боравиште туженог (дужника) као критеријум надлежности, судија мора, у сваком конкретном случају, да провери да ли се примењени основ надлежности ЗРСЗ-а (пребивалиште, држављанство, имовина) поклапа са уобичајеним боравиштем дужника. Најчешће ће до тога доћи ако се надлежност заснива према пребивалишту туженог (дужника). Међутим, као што смо видели, ни случајеви неподударана уобичајеног боравишта и пребивалишта нису толико ретки (пример наших држављана на привременом раду у иностранству и кинеских држављана). Зато судија не може аутоматски закључивати да пребивалиште у Србији *увек* значи и постојање уобичајеног боравишта у Србији. Напротив, неопходно је да у сваком конкретном случају утврди да ли дужник има уобичајено боравиште у Србији. С обзиром да му ЗРСЗ у томе није од помоћи, судија се мора ослонити на критеријуме уобичајеног боравишта из Нацрта.³⁴

У вези са тим, напоменула бих да је проблем могуће једноставније решити уколико би уобичајено боравиште туженог (у овом случају ће то бити дужник) било предвиђено као критеријум опште надлежности. Наиме, тада би заснивање међународне надлежности на основу критеријума посебне надлежности, најчешће, значило да тужени дужник нема уобичајено боравиште у Србији (јер би иначе постојала општа надлежност). Међутим, с обзиром да такво решење у нашем праву још увек није прихваћено,³⁵ преклапање постојећих критеријума у ЗРСЗ-у и уобичајеног боравишта туженог (дужника) су могућа и код опште и код посебне надлежности. Зато се може десити, примера ради, да дужник као тужени има и пребивалиште

33 Привилеговани повериоци су: а) деца у односу на родитеље, б) лица млађа од 21 године у односу на лица која нису њихови родитељи, уз искључење издржавања између (бивших) супружника и в) родитељи у односу на децу (чл. 4 ст. 1 Протокола).

34 Видети *supra* фуснота 14.

35 У Нацрту је уобичајено боравиште туженог критеријум опште надлежности (чл. 12).

(чл. 46 ст. 1), али и уобичајено боравиште у Србији; или да је тужилац-малолетно дете са држављанством Србије (чл. 67 ст. 1 тач. 3), али и да тужени истовремено има уобичајено боравиште у Србији; или да тужени има имовину у Србији из које се може наплатити издржавање (чл. 68), баш зато што има уобичајено боравиште у Србији. И обрнуто. Тужени може имати пребивалиште али не и уобичајено боравиште у Србији; малолетно дете може имати држављанство Србије, али тужени не мора истовремено имати уобичајено боравиште у Србији; тужени може имати имовину у Србији, али не нужно и уобичајено боравиште, итд.

3.3. Сувишна симетрија

Други, пак, случај када је одредба Протокола директно везана за надлежност чини симетрију сувишном и односи се на члан 7 Протокола. Реч је о избору меродавног права за потребе посебног поступка (тзв. *процесноправни споразум*) који се врши или у тренутку подношења тужбе или непосредно пре тога, када је већ извесно да ће поступак бити покренут, и важи и за обичне и за привилеговане повериоце. Тада се може изабрати само *lex fori*. Да би ова одредба имала смисла, надлежност не треба да буде заснована на критеријуму који је истовремено и тачка везивања за меродавно право. У супротном, избор нема значаја јер ће се применити право које би и иначе било меродавно. Тако, када је, с једне стране, реч о *повериоцу генерално*, он не би требало да има уобичајено боравиште у Србији (поклапање са основном колизионом нормом, чл. 3). У случају *привилегованих поверилаца*, дужник, пак, не би требало да има уобичајено боравиште у Србији ако поверилац покреће поступак (поклапање са првом колизионом нормом *обрнутог* каскадног система, чл. 4 ст. 3).

На крају, за разлику од случаја неопходне симетрије, када о поклапању критеријума надлежности и меродавног права мора да води рачуна судија, сада о томе треба да брину странке јер суд проверава само да ли је изабран *lex fori*, а не и да ли је симетрија сувишна.

4. Основи надлежности према Нацрту и њихов значај

У односу на ЗРСЗ, Нацрт доноси многе новине у погледу надлежности за спорове о издржавању. Наиме, он првенствено прати решења Регулативе. За то постоји ваљани разлог. Пре свега, њени основи надлежности су конципирани тако да директно кореспондирају са Протоколом, али и са правом на приступ суду. Стога, могло би се рећи да је ново међународно приватно право Србије у материји издржавања окренуто, с једне стране, хашком, а с друге стране, међународном приватном праву ЕУ.

Пре свега, у односу на ЗРСЗ, постоји концепцијска разлика. Сви критеријуми надлежности у Нацрту, сем пророгације, важе за *све врсте издржавања*. То су: а) општа надлежност: пребивалиште и уобичајено боравиште туженог (чл. 12), б) посебна надлежност: уобичајено боравиште повериоца, потом, атракција надлежности код патернитетских, матернитетских спорова и спорова о родитељском праву (чл. 97),³⁶ те заједничко држављанство повериоца и дужника (чл. 99).³⁷ Такође, уводи се и изузетна надлежност (*forum necessitatis*) која треба да омогући покретање поступка у Србији када је приступ суду онемогућен или ограничен у иностранству (чл. 20).³⁸ Услови за њено заснивање формулисани су као правни стандарди. Стога је важно пратити праксу Европског суда правде и његово тумачење Регулative.³⁹ У сваком случају, паралела са Протоколом се не би могла повући. Наиме, *немогућност остваривања издржавања*, која за привилеговане повериоце покреће каскадни систем Протокола, *не би могла* бити повод за заснивање изузетне надлежности.⁴⁰ Управо супротно, ова надлежност је везана само за процесне разлоге. При томе, требало би напоменути да је *forum necessitatis* предвиђен општим одредбама Нацрта и није својствен само материји издржавања. На крају, и аутономија воље добија своје место у материји издржавања (чл. 25 и 98).⁴¹ Њен продор из материје уговорних обавеза у материју издржавања важи за „изванредно“⁴² достигнуће савременог међународног приватног права.

36 Ова одредба Нацрта у највећој мери следи решења домаћег породичног процесног права и омогућава повериоцу да се у једном поступку одлучи о свим аспектима конкретног правног односа, укључујући и статусна питања. Насупрот томе, у односу на меродавно право и даље постоји строга линија раздвајања између статусних односа и издржавања. Више о овом проблему Lortie, 2003: 6-19.

37 Заједничко држављанство је решење које најјасније указује на промену значаја држављанства. Премда се може рећи да је у питању блага прекомерна надлежност, њена критика није оштра као када је реч о заснивању надлежности на основу држављанства *само једне* од странака или, пак, имовине јер се веза са судом остварује преко држављанства обе странке. Иста идеја је присутна и у погледу меродавног права (чл. 4 ст. 4 Протокола).

38 Тада се поступак пред судом Србије може покренути само ако спор има довољну везу са домаћом државом.

39 Ancel, Muir-Watt, 2010: 482.

40 Регулative ју је и увела у међународно приватно право ЕУ (чл. 7). Ancel, Muir-Watt, 2010: 484.

41 Пророгација је једини основ надлежности који подразумева сагласност и дужника и повериоца. Равнотежа принципа једнакости странака која је у споровима о издржавању померена у корист повериоца, на овај начин се поново успоставља. Ancel, Muir-Watt, 2010: 482.

42 Ancel, Muir-Watt, 2010: 467.

С једне стране, сви наведени критеријуми надлежности се боље уклапају у индиректну надлежност Конвенције 2007. С друге стране, они одговарају и систему признања страних судских одлука у Нацрту. Наиме, будући да је њиме предвиђена контрола индиректне надлежности преко система огледала (једнака правила о директној и индиректној надлежности домаћег суда), шири основ надлежности домаћег суда значи и већу могућност да страна одлука испуни овај услов.

Поред тога, у смислу Протокола, „конвенцијска“⁴³ заштита поверилаца оствариваће се, у корелацији са Нацртом, пре свега, путем пожељне и неопходне симетрије надлежност-меродавно право. Тако, с једне стране, *уобичајено боравиште туженог* постаје основ *опште надлежности* и доводи до пожељне симетрије ако је у улози туженог *обични поверилац*. Уколико је, пак, реч о *привилегованом повериоцу*, тада каскадни систем функционише на уобичајени начин (*уобичајено боравиште повериоца; lex fori; заједничко држављанство*). Наиме, у свим овим случајевима, с обзиром да је реч о поступку за измену одлуке који покреће дужник, повериоцу је потребна посебна заштита јер дужник може покушати да изигра одредбе Протокола. Уколико, пак, привилеговани поверилац покреће поступак пред судом Србије јер тужени дужник има уобичајено боравиште код нас, онда долази до изражаја обрнути каскадни систем (*lex fori, уобичајено боравиште повериоца, заједничко држављанство*) и неопходна симетрија.

С друге стране, *уобичајено боравиште повериоца* као први основ *посебне надлежности*, као што је објашњено, доводи до пожељне симетрије са основном колизионим нормом Протокола, што омогућава најефикаснију заштиту повериоца. У односу на *привилеговане повериоце*, сада функционише уобичајени каскадни систем (*уобичајено боравиште повериоца; lex fori; заједничко држављанство*).

43 Иако носи назив Протокол, он је самостални међународни уговор. Наиме, издржавање у хашким конвенцијама је увек уређивано конвенцијским паровима (меродавно право – признање и извршење), премда је свака од ових конвенција била потпуно самостална у односу на другу. Тако се државе могу одредити да ратификују само конвенцију о меродавном праву или само конвенцију о признању и извршењу или, пак, обе. Назив „протокол“ је изабран да би се истакла независност Конвенције 2007. Његов назив је резултат и инсистирања држава *common law* система које нису превише заинтересоване за ратификацију конвенција о меродавном праву јер у породичним односима примењују домаће право. Working Group on the law applicable to maintenance obligations, *Prel. Doc. No 14 of March 2005 - Proposal by the Working Group on the Law Applicable to Maintenance Obligation*, Retrieved 10, August, 2013, from http://www.hcch.net/upload/wop/maint_pd14e.pdf.

5. Двострани уговори и надлежност

Напоследку, пар напомена у погледу одредаба о надлежности двостраних уговора који обавезују Србију. То су уговори са Бугарском (чл. 39);⁴⁴ Грчком, (чл. 23)⁴⁵; Мађарском са изменама и допунама (чл. 28, 33 и 35);⁴⁶ Пољском (чл. 26 став 3 и 29);⁴⁷ Румунијом (чл. 24 и 27);⁴⁸ Словачком и Чешком (чл. 25 и 28 ст. 4);⁴⁹ Француском (чл. 7, 9, 12 и 36);⁵⁰ Русијом и Украјином (чл. 28);⁵¹ и Монголијом (чл. 33).⁵² Генерално, основи надлежности који су њима предвиђени тичу се првенствено држављанства, потом (заједничког) пребивалишта, као и последњег заједничког пребивалишта. У појединим уговорима чак и боравиште има значаја за поједине врсте издржавања (Румунија, Русија, Украјина, Мађарска), док у другима надлежност зависи од тога чије је право меродавно (Русија, Украјина, Пољска). Ипак, посебну пажњу побуђује уобичајено боравиште. Наиме, у једном уговору се изричито наводи *уобичајено боравиште туженог* (Мађарска, према изменама и допунама, чл. 33 ст. 2), док други користе изразе „*где живи*“ и „*место становања*“ што, такође, може упућивати на уобичајено боравиште (Пољска, Словачка, Чешка). Међутим, упркос томе што поједини уговори очигледно предвиђају и основе надлежности који су савремени, већина се, пак, ослања на критеријуме ЗРСЗ.

Свим овим уговорима је особено што надлежност уређују само за оне врсте издржавања за које предвиђају колизионе норме, тако да су и у

44 Уговор о узајамној правној помоћи између ФНР Југославије и НР Бугарске, *Сл. лист ФНРЈ – додатак* 1/1957.

45 Конвенција о узајамним правним односима између ФНР Југославије и Краљевине Грчке, *Сл. лист ФНРЈ – додатак*, 7/1960.

46 Уговор о узајамном правном саобраћају између СФР Југославије и НР Мађарске (1968) са изменама и допунама, *Сл. лист СФРЈ – додатак* бр.3/1968; измене и допуне – *Сл. лист СФРЈ - Међународни уговори* 1/1987.

47 Уговор о правном саобраћају у грађанским и кривичним стварима између ФНР Југославије и НР Пољске, *Сл. лист ФНРЈ – додатак*, 5/1963.

48 Уговорао правној помоћи између ФНР Југославије и Румунске Народне Републике, *Сл. лист ФНРЈ – додатак*, 8/1961.

49 Уговор о регулисању правних односа у грађанским, породичним и кривичним стварима између СФР Југославије и Чехословачке, *Сл. лист СФРЈ – додатак*, 13/1964.

50 Конвенција о надлежности и закону који се примењује у области личног и породичног права између СФР Југославије и Француске Републике, *Сл. лист СФРЈ*, 55/72.

51 Уговор о правној помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима између ФНР Југославије и СССР, *Сл. лист ФНРЈ*, додатак, 5/1963.

52 Уговор о пружању правне помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима између СФР Југославије и Монголске Народне Републике, *Сл. лист СФРЈ – Међународни уговори*, 7/1982.

погледу надлежности, уговорни системи непотпуни. Слично као и код меродавног права,⁵³ за оне врсте издржавања које конкретан уговор уређује примењиваће се *уговорне* норме о надлежности, а поводом осталих - ЗРСЗ. Резултат је постојање двоструког колосека и за меродавно право и за надлежност. Имајући у виду непотпуност решења, било би боље да се делови двостраних уговора у погледу издржавања дерогирају у односу на колизионе норме, што је већ у нашој теорији предложено,⁵⁴ али и у односу на надлежност.⁵⁵

6. Закључак

Иако разматрање норми о међународној надлежности у материји издржавања може на први поглед изгледати као „мапирање минског поља“,⁵⁶ измена норми ЗРСЗ-а је неопходна. У сваком случају, корелација са Протоколом ће, с једне стране, бити боља, а с друге, надлежност суда Србије ће постојати у већем броју случајева. Такође, *de lege ferenda*, и контрола индиректне надлежности не би требало да представља већу сметњу за признање страних одлука према Нацрту, али ни за признање домаћих одлука када буде ратификована Конвенција 2007. Због тога је даљи развој система издржавања у новом међународном приватном праву Србије окренут завршетку Нацрта и Хашкој конференцији за међународно приватно право. Циљ је да се систем који је почео да се ствара Протоколом и чије се контуре препознају у одредбама Нацрта, заокружи. Дакле, реално је претпоставити да ће у врло блиској будућности међународно приватно право Србије у материји издржавања бити у потпуности хармонизовано са савременим достигнућима на међународној позорници.

Литература

Ancel, B., Muir-Watt, H. (2010). *Aliments sans frontières. Le règlement CE n° 4/2009 du 18 décembre 2008 relatif à la compétence, la loi applicable, la reconnaissance et l'exécution des décisions et la coopération en matière d'obligations alimentaires. Revue critique de droit international privé* 3(2010).457-484.

53 Видети за меродавно право Живковић, 2013: 81-83.

54 Видети предлог Живковић, 2013: 81-83.

55 Према подацима Министарства правде и државне управе Републике Србије, Словачка је у складу са чл. 351 Уговора о функционисању ЕУ и након консултација са органима Уније већ иницирала разговор о ревизији двостраног уговора о правној помоћи у грађанским стварима, тако да о овој могућности може да се разговара.

56 Како је духовито свој чланак назвао Tuzack, 2012: 277-280.

Bonomi, A.(2013).Protocol of 23 November 2007 on the Law Applicable to Maintenance Obligations, Explanatory Report.The Hague, Netherlands:Permanent Bureau of the Conference.

Bonomi, A.(2006).La réforme des règles de conflit en matière d'obligations alimentaires.Quelques observations sur le travaux en cours à La Haye et à Bruxelles.U Piotet D.,Tappy D.(eds), *L'arbre de la méthode et ses fruits civils - Recueil de travaux en l'honneur du Professeur Suzette Sandoz*(201-216).Genève-Zurich-Bâle:Faculté de droit de l'Université de Lausanne.

Бордаш Б., Ђундић, П.(2013).Хашки протокол о праву меродавном за обавезе издржавања – најновији извор међународног приватног права Србије.*Зборник Правног факултета у Новом Саду*.47(2013).133-153.

Borrás, A., Degeling, J.,with the assistance of W. Duncan and Ph. Lortie(2009). Explanatory Report on the Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance.Retrieved 10 August 2013, from <http://www.hcch.net/upload/expl38e.pdf>

Bucher, A.(2003).L'enfant en droit international privé.Genève-Zurich-Bâle:Helbing & Lichtenhahn.

Dika, M., Knežević, G., Stojanović, S.(1991).*Komentar Zakona o međunarodnom privatnom i procesnom pravu*. Beograd:Nomos.

Dovgert, A.(2005).Codification of Private International Law in Ukraine.*Yearbook of Private International Law* VII(2005).131-159.

Duncan, W.(2004).Jurisdiction to Make and Modify Maintenance Decisions – The Quest for Uniformity.U Einhorn, T., Siehr, K.(eds),*International Cooperation Through Private International Law – Essays in Memory of Peter E. Nygh* (89-105).The Hague,The Netherlands:T.M.C. Asser Press.

Ђундић, П.(2004).Редовно боравиште детета у пракси примене Хашке конвенције о грађанскоправним аспектима међународне отмице деце од 25 октобра 1980. године.*Зборник Правног факултета у Новом Саду*. 38(2004).551-570.

Живковић, М.(2013).О примени Хашког протокола о меродавном праву за обавезе издржавања у међународном приватном праву Републике Србије. *Зборник Правног факултета у Нишу* 65 (2013) 79-94.

Закон о странцима,*Службени гласник РС*, бр. 97(2008).

Закон о решавању сукоба закона са прописима других земаља,*Службени лист СФРЈ* бр. 43(1982), бр. 72(1982) и *Службени лист СРЈ*, бр. 46(1996).

Конвенција о надлежности и закону који се примењује у области личног и породичног права између СФР Југославије и Француске Републике, *Службени лист СФРЈ*, бр. 55 (1972).

Конвенција о узајамним правним односима између ФНР Југославије и Краљевине Грчке, *Службени лист ФНРЈ – додаток бр.7* (1960).

Lortie, Ph.(2003). *Prel. Doc. No 4 of April 2003 - Parentage and International Child Support Responses to the 2002 Questionnaire and an Analysis of the Issues*. Retrieved 10, September, 2013, from http://www.hcch.net/upload/wop/maint_pd04e.pdf

Martiny, D.(1994). *Maintenance obligations in the Conflict of Laws*. Recueil des cours 247(III) (131-290). The Hague, Netherlands: Hague Academy of International Law.

Mikelenas, V.(2005). Reform of Private International Law in Lithuania, *Yearbook of Private International Law* (Vol. 7).161-181.

McEleavy, P.(2012). Habitual residence and children. *International Family Law*. March (2012).20-23.

Нацрт Закона о међународном приватном праву, <http://arhiva.mpravde.gov.rs>

Нацрт Закона о грађанскоправној заштити деце од незаконитог прекограничног одвођења и задржавања, <http://arhiva.mpravde.gov.rs>

Proposal for a COUNCIL DECISION amending Annexes II and III of Council Decision of 9 June 2011 on the approval, on behalf of the European Union, of The Hague Convention of 23 November 2007, on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance, COM/2013/0035, Retrieved 10, August, 2013, from <http://www.ipex.eu/IPEXL-WEB/dossier/document/COM20130035>

Протокол о меродавном праву за обавезе издржавања, *Службени гласник РС - Међународни уговори*, бр. 1(2013).

Schmidt, E. G.(2000). Equal Treatment of the parties in international maintenance cases. U Basedow, J. et al. (eds), *Private Law in International Arena – Liber Amicorum Kurt Siehr* (657-666). The Hague, Netherlands: T.M.C. Asser Press.

Spector, R.(2005). Maintenance in Private International Law in the USA: Harmonization of divergent rules and the proposed Hague Maintenance Convention, *Yearbook of Private International Law*. VII(2005).63-83.

Станивуковић, М., Живковић, М. (2013). *Међународно приватно право: општи део*. Београд: Службени гласник.

Schuz, Rh. (2012). The Hague Abduction Convention and Children's Rights Revisited. *International Family Law*. March (2012). 35-38.

Tuzack, W. (2012). Mapping the jurisdiction minefield: steering clear of the traps of the EU Maintenance Regulation. *International Family Law*. September 2012. 277-280.

Уговор о узајамном правном саобраћају између СФР Југославије и НР Мађарске са изменама и допунама, *Службени лист СФРЈ – додатак бр. 3* (1968); измене и допуне, *Службени лист СФРЈ - Међународни уговори бр. 1* (1987).

Уговор о пружању правне помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима између СФР Југославије и Монголске Народне Републике, *Службени лист СФРЈ – Међународни уговори бр. 7* (1982).

Уговор о регулисању правних односа у грађанским, породичним и кривичним стварима између СФР Југославије и Чехословачке, *Службени лист СФРЈ – додатак бр. 13* (1964).

Уговор о правном саобраћају у грађанским и кривичним стварима између ФНР Југославије и НР Пољске, *Службени лист ФНРЈ – додатак бр. 5* (1963).

Уговор о правној помоћи у грађанским, породичним и кривичним стварима између ФНР Југославије и СССР, *Службени лист ФНРЈ, додатак бр. 5* (1963).

Уговор о правној помоћи између ФНР Југославије и Румунске Народне Републике, *Службени лист ФНРЈ – додатак бр. 8* (1961).

Уговор о узајамној правној помоћи између ФНР Југославије и НР Бугарске, *Службени лист ФНРЈ – додатак бр. 1* (1957).

Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance.

Convention of 2 October 1973 on the Recognition and Enforcement of Decisions Relating to Maintenance Obligations.

Convention of 15 April 1958 concerning the recognition and enforcement of decisions relating to maintenance obligations towards children.

Council Decision 2011/220/EU of 31 March 2011 on the signing, on behalf of the European Union, of the Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance, *OJ. L 93, 7.4.2011*.

Council Regulation (EC) No 4/2009 of 18 December 2008 on jurisdiction, applicable law, recognition and enforcement of decisions and cooperation in matters relating to maintenance obligations, *OJ L 7, 10.1.2009*.

Convention on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters *OJ L 339, 21/12/2007*.

Council Regulation (EC) No 2201/2003 of 27 November 2003 concerning jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in matrimonial matters and the matters of parental responsibility, repealing Regulation (EC) No 1347/2000, *OJ L 338, 23.12.2003*.

Council Regulation (EC) No 44/2001 of 22 December 2000 on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters, *OJ L 012, 16.1.2001*.

Шаула, В. (2011). Да ли је дошло вријеме за доношење нових закона о међународном приватном праву у Босни и Херцеговини, *Годишњак Правног факултета Универзитета у Бања Луци*. 33(2011).91-100.

Working Group on the law applicable to maintenance obligations, *Prel. Doc. No 14 of March 2005 - Proposal by the Working Group on the Law Applicable to Maintenance Obligation*, Retrieved 10, August, 2013, from http://www.hcch.net/upload/wop/maint_pd14e.pdf

Sanja Marjanović, LL.M.

Teaching Assistant, Faculty of Law, University of Niš

International Jurisdiction in Maintenance Disputes in the Private International Law of the Republic of Serbia

Summary

Although analyzing the rules of jurisdiction in the matter of maintenance obligations may, at first sight, seem like “mapping the jurisdiction minefield” (Tyzack, 2012), the modification of the 1982 PIL Code rules is necessary. On the one hand, it would provide for a better correlation with the Hague Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations; on the other hand, Serbian courts would have jurisdiction in a larger number of cases. Moreover, de lege ferenda, the control of indirect jurisdiction should not be a significant obstacle either for the recognition of foreign judgments (under the Draft PIL Code) or for the recognition of domestic judgments (after the ratification of the 2007 Hague Convention). Hence, a further development of the maintenance obligations system in new Serbian PIL is aimed at completing the Draft PIL Code and the Hague Conference on Private International Law. Therefore, it is realistic to assume that the Serbian Private International Law in the matter of maintenance obligations will be harmonized in the nearest future with the latest developments on the international scene.

Key words: *maintenance obligations, international jurisdiction, 1982 PIL Act, new PIL Act Draft*